

Друге пришестя збірки поезій “Трояндове вино” В. Кулика

Український поет і тележурналіст Валерій Павлович Кулик увійшов у свідомість уже кількох поколінь шанувальників красного письменства як співець високих устремлінь до ідеалу. Протягом десятиліть він не стомлюється освідчуватись у глибинній любові до рідної землі, до своїх краян-трудівників, озвучуючи ці почуття в характерних поетичних сентенціях: *“Світ мій світає в тобі, Українонько”, “Пізнаваймо чудове начало / І шукаймо людину в собі”, “Радійте дневі, добрі мої люди”, “Без поривань безбарвні слово й світ”, “Так хочеться зустріти доброту”, “В спасінні слова воскресає світ”*... Ці прості істини відлунюють у всьому доробку митця, зокрема і в його ліричній збірці “Трояндове вино” (1994), яка 2018 року пережила друге видання – *“видозмінене і доповнене”*, як зазначено автором. Як відомо, перший прихід цієї збірки до читацького загалу був досить успішним. Херсонська обласна газета “Наддніпрянська правда” від 2 березня 1995 року вмістила схвальну рецензію відомого таврізнавця Я. Голобородька “Чари Трояндового вина” [1], котра пізніше була передрукована в бібліографічному посібнику-персоналії “Поезія любові та краси” [4]. Критик відзначив: *“Книжка Валерія Кулика “Трояндове вино” вирізняється на тлі інших поетичних збірок насамперед тим, що вона має переважно глибоко інтимний характер і відтворює розмаїту гаму ліричного світу поета. В наш гіперполітизований час легко було піддатися спокусі створення поезії політичного спрямування і, гадаю, така книжка мала б певний суспільний резонанс. Суто ліричні настрої, почуття в сьгоднішому поетичному процесі звучать значно рідше, але тим вагомішими вони стають, тим виразніше, гостріше вони сприймаються”* [4, с.4]. Підсумовуючи свої спостереження над тематичними пластами видання, особливостями поетики текстів, Я. Голобородько констатував: *“Елегійна прозорість рядка, вишуканість і витонченість багатьох образів, різноманітність стильових малюнків, мелодійність алітераційної напруги, пісенність поетичних форм притаманні збірці. В ній є символічний образ Трояндового вина, який і ддав назву книжці нашого земляка, образ, що узагальнює осмислений поетом присмак життя. У цьому присмаку – гіркота й бентежність, закоханість і розлука, надія і безнадійність... Образ Трояндового вина синтезує чи не усю гаму почуттів, які багатотонально звучать на сторінках поетичної книги Валерія Кулика”* [4, с.5].

Минув час. І В. Кулик вирішив дати нове життя “Трояндовому вину” зразка 1994 року. Повторні видання поетичних книжок – не новина в літературному світі. Досить назвати хоча б перевидання в розширеному форматі Франкової збірки “З вершин і низин” (1887; 2-ге видання 1893 року), або ж його ліричної драми “Зів'яле листя” (1896; 2-ге видання 1911 року) з діаметрально протилежними передмовами як елементом сенсаційності. “Побільшене” видання своєї збірки “Мій Ізмарагд” (1898) Каменяря подав у 1911 році під назвою “Давнє і нове”, а найпершу свою поетичну книжку “Баляди і розкази” (1876) вирішив “повторити” аж у 1914 році – незадовго до своєї смерті, давши заголовок “Із днів моєї молодості”. Авторимейки полюбляв поет-емігрант Яр Славутич (“Співає колос”, 1945, 1993, 1997; “Маєстат”, 1962, 1997; “Завойовники прерій”, 1968, 1974, 1984; “Живі смолоскипи”, 1983, 1992; “Шаблі тополь”, 1992, 1995). Подібні речі з царини повторення пройденого і непройденого, новішого самопрочитання крізь призму сьгодення бачимо і в наших сучасників, які й нині продовжують активну літературну діяльність, наприклад, у шевченківського лауреата А. Кичинського.

Тож схильність В. Кулика до перевидань та увиразнень свого доробку – це данина традиції, що вже давно склалась у письменстві і не є чимось винятковим. Водночас це внутрішня

авторська потреба, індивідуальний потяг до змін, до самовдосконалення. У своєму передслів'ї до "Трояндового вина" (Херсон: Видавничий дім "Гельветика", 2018, 124 с.), що з'явилося через чверть століття після його першого літературного прищестя, В. Кулик проливає світло на причини видруку даного римейку. У автора *"виникло бажання здійснити повторний, суттєво змінений та доповнений варіант збірки, яка вже має позитивне реноме"* [3, с.3]. Адже часи прийшли інші. Те, що за радянської доби мало наліт певної екзотики й романтики, а відтак вабило в душі соціалістичної міфотворчості, надалі піддавалось сумнівам і запереченню на хвилях демократизації та національно-державного відродження, а пізніше безповоротно розбилося об гострі виклики новітнього періоду, пов'язані з агресивним шаленством московського імперіалізму. Письменник констатує кардинальні зміни в світі, а відтак і в людській свідомості, що вимагають переакцентувань, зовсім інших інтерпретацій. Тож чимало його віршів 80-90-х років, що були певною даниною ще радянському світобаченню і географічно часто пов'язувались із російськими теренами – місцями журналістської та літературної діяльності Валерія Павловича, потребували, згідно з вироком самого автора, своєрідної переатестації, переосмислення. *"...Певне замилування романтикою полярного краю згодом змінилося на гострі, часом гіркі, почуття, викликані сьогоднішніми реаліями в Україні. І такі різючі контрасти змушують замислитися над майбуттям рідної землі..."* [3, с.3]. Тому в повторному виданні "Трояндового вина" давні тексти сусідять із найновішими, народженими в часи незалежності, або й уже в умовах російсько-української війни. Поет суголосний із епохою. Він іде в ногу зі своїм народом, що розбудовує реальну державність. Його сучасні твори перейняті яскраво вираженим незалежницьким духом, національним самозаглибленням. Адже *"під новим сонцем з'являються й нові плоди"* [3, с.3].

Кількісно книжка "Трояндового вина" ніби й не змінилась: позамість 97 текстів, репрезентованих у першому виданні (включно з п'ятнадцятьма сонетами з "Вікна в зимовий сад"), запропоновано майже стільки ж – 101 вірш у авторимейку. При цьому переважна більшість поезій повторюється в обох випадках. Але трансформації таки помітні. Книжка доповнена сучасним баченням давніших і теперішніх проблем. Так, кільканадцять віршів із вінка сонетів "Вікно в зимовий сад" поет кваліфікував як неактуальні нині, а відтак вилучив їх при перевиданні. Натомість другу версію "Трояндового вина" він урізноманітнив новішими текстами, датованими 2008 р. ("Балада про землеміра", "Пам'яті Миколи Чернявського"), 2017 р. ("На сторіччя "Української хати"), 2018 р. ("Парадигми часу", "Біль гіркоти", "Елегія весни", "Балада про косу", "На незабудь Іванові Драчу", "Лист до земляків", "Рів", "І гірко, й прикро...", "Сусід", "Притча про зло").

Рубрики в обох виданнях в основному ті ж самі: "Мені в лице той коник диха...", "Світ мій світає в тобі, Українонько", "Пучок полярних незабудок", "Малювання при світлі мальв", "То є незрима таїна...", "І крутиться веретено..." Хіба що в другій версії "Трояндового вина" додано ще коротенький цикл "Передсвітанкові варіації". Серед обіцяних авторських "видозмін" – перенайменування та часткове переінакшення деяких текстів. Скажімо, вірш "Їдем, сину, додомоньку..." [2, с.51] з першого видання, що в "Змісті" має варіативну назву "Ну, як мені додомоньку..." [2, с.108], у "другому житті" вже не має такої розбіжності. Поезія "Пливуть поля пополотнілі..." [2, с.76] у перевиданні отримала іншу назву: "Пливуть простори посивілі..." [3, с.88], хоча в "Змісті" така видозміна чомусь не зазначена [3, с.122]. А рядок із "Колективізації" *"Хоч молода, та сивим сива"* [2, с.7] зажив уже в іншій редакції: *"Хоч молода, та сива-сива"* [3, с.10]. Або ж рядок *"Свій оранжевий сміх"* [2, с.19] із поезії "Бродять вічні тумани..." видозмінено на: *"Помаранчевий сміх"* [3, с.26]. Подібна часткова варіативність наявна у віршах "Прийди в мій сад ранковою зорею...", "Маяк", "У глибині арктичної пустелі...", "На острові Врангеля сонячний день...", "До мене щедрий листопад прийде...", "Усе мине... І суєту, як порох...", "Наснився сон, що я пастух...", "Отак згадається колись..." та ін. Хоча іноді, зміни, як на нашу думку, не зовсім виправдані. Так, у вірші "Нічна дорога" був цікавий мікрообраз: *"А ніч дзвінка, / Мов клавесин"* [2,

с.25]. У новій редакції ці рядки подано інакше: “А ніч дзвінка, / Неначе крик” [3, с.32]. Може, експресії від того й побільшало, але щемливої мінорності, якою перейнятий вірш, явно поменшало. Зміни почасти торкнулися й блоку перекладів “І крутиться веретено...”. Це стосується й персоналій (замість Е. Межелайтіса та Л. Васильєвої, представлених у першому виданні, репрезентовано М. Рубцова та Б. Пастернака), і текстів (у перекладі “В краю батьків солодка й лобода...” з білоруса В. Лукші В. Кулик удосконалив рядок “Напевне, це з дитинства в нас увійшло” [2, с.104], зробивши його більш милозвучнішим: “Напевне, це з дитинства увійшло” [3, с.116].

І давніша, і новіша версії “Трояндового вина” розмаїті за тематикою та жанровими модифікаціями. Є тут і ніжна лірика, і гостра віршована публіцистика. Поруч із задушевними інтимними сповідями закоханого серця чи мрійливими пейзажами зустрінемо зразки поетової історіософії чи громадянські маніфести, їдкі сатири чи інвективи. Особливо такий викривальний пафос відчутний у другому виданні. Як не гірко визнати, але споконвічна звичка Московії-Росії нищити український світ ніколи не зникала, а в новітні часи набула ще більшої загрозливості. Те, що в радянську епоху не було доконане через колективізацію, голодомори, масові репресії або ж чорнобильські експерименти, тепер здійснюється через нахабні гібридні війни. Тож колишне відчуття (“І ми були не вороги, / Та й не брати, якщо збагнуті”) загострилось прозрінням: “Московія прадавнє зло / Так досконало маскувала. / Воно проснулось, ожило...” (с.112). Загребущі руки й завидющі очі зловіщого вічного “сусіда” щомиті чатують на українство, і це здається поетові карою Господньою. У поезії “Рів” ліричний герой болісно відчуває і власну відповідальність за те, що “між мною й Кримом вирито вже рів.../ Такий глибокий... Може, й на століття” (с.72). До твору вплітаються автобіографічні штрихи, адже там, на кримській землі, знаходиться могила письменника і журналіста Олександра Кулика – рідного брата Валерія Павловича: “Півострів, наче серце відняли... / Відтяли... Особистий біль і втрата...” (с.72). А хто ж винен? Чи тільки російський імперський дух? Відповідь промовиста: “Так, ми нерозторопними були.../ За це себе це будемо карати...” (с.72).

Мимоволі згадуються події сторічної давності, коли Українська Народна Республіка після століть державного небуття спалахнула в ореолі краси, величі, надії на цілий світ. І, здавалось, на довгі віки. Та все той же “брат” чи “сусід”, що звик до свого статусу жандарма Європи, задушив ті світлі поривання українців до державності, незалежності, соборності. У вірші “На сторіччя “Української хати” В. Кулик віддає данину шани всім тим, що “з колін народ мій підіймали”, що не зважаючи на арешти, цькування, переслідування і за російського царату, і за московсько-більшовицької окупації, наближали день відродження України:

Вклонімося Чернявському Миколі,

Дніпровій Чайці – світочам доби.

Ще й Коцюбинський на херсонським полі

Доводив люду: “Ви ж бо не раби!” (с.68).

Той спалах реальної української державності, що виявився таким болісно коротким, є уроком для всіх нас, нині сущих. Нагадування й застереження – не допустити подібних помилок: “Тоді наш степ розправив два крила // У вирі днів сімнадцятого літа. / Земля моя, надією зігріта, / На мить одну щасливою була” (с.68).

Риторично звучать фінальні питання у вірші “Пам'яті Миколи Чернявського”, присвяченому славному борцеві за волю України, що став жертвою сталінських репресій. Ці

питання стосуються живучості у всі часи нищителів українського світу: “Хто навчив їх так влучно стріляти? / І який їх зростив сатана?” (с.71).

Своєрідною серцевиною нової версії “Трояндового вина” В. Кулика є епістола-послання, що адресується країнам – “Лист до земляків”. У дусі віршованих напучувань Т. Шевченка й П. Куліша, І. Багряного й В. Сосюри, В. Симоненка й В. Стуса Валерій Павлович апелює до співвітчизників:

Говоріть зі мною українською –

Все прошу своїх я земляків.

Не втішайтесь мовою чужинською –

В ній бракує заповітних слів...

Стоїмо на сонячнім фарватері –

Сподівання світлі на душі.

Серце повертаймо знов до матері –

Не зіркують цінності чужі... [3, с.65]

Тож порівняно зі збіркою “Трояндове вино” (1994), видання 2018 року відзначається більшим і глибшим виявом громадянської позиції автора, його щирою стурбованістю за долю України на тлі сучасних соціально-політичних викликів.

Звісно, обидві однойменні збірки поезій В. Кулика різняться рівнем поліграфічного виконання. Виготовлена на скромному газетному папері у чаплинській районній друкарні збірка 1994 року багато чим поступається перед херсонським виданням “Трояндового вина” зразка 2018 року. Видавничий дім “Гельветика” забезпечив книжку чудовим дизайном, уже не кажучи про відмінну якість паперу. От тільки коректорська робота як у степовиків-чаплинців, так і в їх колег із Херсона виявилася не зовсім бездоганною. Так, уже з першої сторінки друге видання “Трояндового вина” зустрічає читача “перлами” типу “Видавничий дім” [3, с.1], хоча треба: “Видавничий дім”, або ж неухважно до розділових знаків. Але, як на мою думку, обидві редакції – і 1994, і 2018 рр. – і мають однакове право на існування, і заслуговують на увагу та визнання широкого читачького загалу. Куликове “Трояндове вино” обох заквасок і чарує, і дивує, і надихає. Тож читаймо і причащаймося хмелю справжньої поезії.

Література

1. Голобородько Я. Чари Трояндового вина [про збірку “Трояндове вино” В. Кулика] / Я. Ю. Голобородько // Наддніпрянська правда. – 1995. – 2 березня.
2. Кулик В. Трояндове вино: поезії / В. Кулик. – Херсон: Степ, 1994. – 109 с.
3. Кулик В. Трояндове вино: книга поезій / вид. друге, видозмінене і доповнене / В. Кулик. – Херсон: Видавничий дім “Гельветика”, 2018. – 124 с.
4. Поезія любові та краси: бібліограф. посібник / до 50-річчя від дня народження і 35-річчя поетичної творчості Валерія Кулика. – Херсон, 1998. – 17 с.

Немченко І.В. Друге пришестя збірки поезій “Трояндове вино” В. Кулика / І. Немченко // Вісник Таврійської фундації (Осередку вивчення української діаспори): літературно-науковий збірник: випуск 16. – Херсон: ПП Вишемирський В. С., 2019. – С.254-258.